

0 dünýede ölüm ýok / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 января, 2025

0 dünýede ölüm ýok / hekaýa 0 DÜNYEDE ÖLÜM YOK

Samolýota bir zad-a bolýar. Göni däl-de, birhili gapdallygyna uçýarmy-nämemi. Käte-de, gaýdýar aşak, ýüregiň bokurdagyň agzyna gelip dykylýar.

Ýumrusy-ýassysy, ähli zady eliň aýasynda ýaly görnüp duran, görmekli, reňkli, uzynak ors gyzy birkigezek ortadan ikiýana gatnap, oturanlary köşesdirjek boldy. «Howa erbet» diýdi, «Basyş güýçli» diýdi, «Bulut» diýdi, «Ümür» diýdi. Oňa hemmeler ynandy welin, hol öndäki gelniň gujagynda ýatan bäbejik ynanmadı. Cyr-çyr edip bir aglaýar welin, çydar ýaly däl.

«Eý, Alla jan, biz-ä bizdiris welin, ýone şujagaz neresse çaga bir rehmiň insin!» diýip, yzda gazet okap oturan pyýada içinden ýalbarmak ýalbarýar. Onuň gazeti başaşak tutup oturanyny bolsa, gapdalynakylar-a däl – özem aňanok.

Samolýot bütin göwresi bilen titräp, sandyrap, galpyldap ugrady.

Hälki reňkli gyz gaýdyp görünmedi. Ýone samolýotyň içini aýdym gaplap aldy: «Aerodrom, aerodrom, ah, aerodrom...».

«Häý, Akmyrat, Akmyrat...» diýip, hälki gazet okaýan pyýada birden gaty ses bilen pyşyrdady. Oňa hä diýen bolmadı.

...Şol gezegem ikisiniň müneni şuň ýaly köneje, sandyrawuk bir samolýotdy. Janawar, uçmazdan öň, arlap, gürläp, titräp, bolmajysy boldy.

- Baý, munuň sandyraýsyny! – diýip, Garamyrat dillendi.
- Ýogsa näme, uçmak aňsat zatdyr öydýäňmi?! – diýip, Akmyrat jogap gaýtardy.

Birden samolýot öçdi.

- Nätd-aý?
- Nädýär-aý?
- Tur, gideli-le! – diýip, Akmyrat ýerinden zöwwé galды.
- Dur-how, nirä?

- Öye gidýäs. Bir golýazmam galypdyr, ony alýas. Hem içýäs...
Bular häli aeroporta gelýärkäler, ýolda Akmyradyň teklibi
bilen bir oňa-bir muňa sowlup, tas samolýotdan gjä
galypdyrlar. Ýaňyja-da ýaraşdym edip goýupdylar.
- Äý, seniň gara gaýgyň gara bokurdagyňdyr. Saňa oba-da gerek
däl, obadaşam! – diýip, Garamyrat gaharlandy.
- Äý, sürsen-aý...
- Özüň sür-how! Bar, gidiber. Dur!
- Nämé?
- Meň ýigrimi baş manadymy berip git!
Garamyrat başga nädende onuň içini ýakjagyny bilmedi.
Akmyrat dem salym ýaýdanypmy, doňupmy – durdy-da, haşlap dem
aldy.
- Bolýa, oba baraly, elli manadyň menden al. Senem şu arabada
sag-aman barsaň, oba menden köp salam aýt.
Düňk, düňk, düňk. Akmyradyň «Dewiçka, atkroý, serse
balit!»diýýän sesi. Soň ýene düňk, düňk.
- Me, al-aý... – diýip, Akmyrat bir ýigrimi başligi Garamyradyň
önüne zyňdy-da, ýene gitdi. Garamyradyň gazapdan ýaňa demi
tutuldy. Ol samolýotyň tegelek aýnajygynan, Akmyradyň
ýegdekläp barşyny synlap, ters öwrüldi:
- Äý, bar, gümüňdenem aňyrrak sürsen-aý!
Garamyrad-a o gezek sag-aman bardy. Ertesem yzyndan telegramma
geldi: «Akmyrat awariýa düşdi» diýip. Bigaýratyň biri bu şum
habary Akmyradyň öýlerine aýdyp bilmän, Garamyrada iberipdir.
«Aýtsa-da, Garamyradyň özi aýtsyn» diýendir-dä.
- Garamyrat telegrammany Akmyradyň ýeke-täk hossaryna – onuň
ejesine gowşuryp, ýene yzyna – paýtagta uçdy. Gelse, Akmyrady
eýýäm oba ugradypdyrlar. Garamyrat uzakly gün aeroportda, aýak
üstünde durup, agsamara oba uçdy. Gelse, Akmyrady eýýäm gara
ýere tabşyrypdyrlar.
- Wah, Garamyrat jan, bile gaýtsaň bolmadymy, alyp gaýtsaň
bolmadymy? Bileje okadyňyz-a... Anha, sen iki gezek baryp
geldiň, saňa hiç zat bolmandyr-a. Hiç zadam bolmandyr-a saňa...
– diýip, Akmyrady ejesi ýene eňräp ugrady.
Şol gije Garamyrat ikiýana urnup, Akmyrat bilen gürleşip
çykdy. Şo näletsiňen ýigrimi baş manady şunça yzyna berjek

bolup özelendi. Akmyrat almady.

Garamyrat ertesi özünüň turanyna, çay-çörek edinenine, adamlar bilen gürleşip-gülşüp, gymyldap ýörenine geňler galdy. Gözem gapyda boldy. Gapam açyldy. Bir oglan girdi-de:

– Akmyradyň üçünü berýärler. Baryň! – diýip gitdi.

Garamyrat giden mähelläniň içinde ýalňyz özi oturdy. Dostuň üçünde-de dostuň özi bilen oturaýsaň... Ýogsam, çydadanoň.

...Bularyň dost bolup ýörüşüne köpler geň galardy.

Ýolda ýöräp barylaryny görseň, gülkiň tutardy. Türkmen är-aýaly ýaly, bir-ä hol önde dazanaklap barýar, beýlekem has-has edip, garagörnümdedir. Onsoň öndäki durup, garaşmalydyr.

Ol ikisiniň adyny eşiden ýylgyrardy: biriniňki Akmyrat, beýlekisi Garamyrat. Gaty oýun edesiň gelende-de, edil beýdäýip bolmaz.

Ol ikisi ömürylla bir-birine «Eý, dost!» diýip gören adam däl. Gaýtam, ikisi gürleşen wagty, gapdaldan diňlän adam: «Bularyň-a bir-birinden bir köyen ary bar-ow» diýer. Şol wagt it bilen pişige-de bulary görkezseň, Allaha şükür edip gider.

Hawa, bularyň dost bolup ýörüşüne köpler geň galardy.

Emma, olar dost bolaýmalydy. Biri uçuda tarap dazanaklap gidiberse, beýleki onuň synyndan aslyşyp, saklardy. Biri: «Äý, indi ýöräp biljek däl, ýatjak» diýip aşak oturyberse, beýlekisi: «Tur-aýt, doňýaň!» diýip, ony süýrekläp ugrardy. Şeýdip, olar durmuş atly elhenç uçudyň gyrasyndan bileje ýöräp barýardylar.

Ýöräpdiler.

Ondan bäri näçe ýyllar geçdi. Hany indi Akmyrat? Akmyrat ýok. Hany Garamyrat? Anha, otyr galdyrap.

...Samolýot birden eýmenç bir kişňedi-de, güpürdäp gaýtdy. Garamyradyň gözünden çykan ot samolýotyň içine çabrap gitdi. Gürpüldi bilen deň gopan aýylganç gykylykdän soň, ähli älem-aýt içre ümsümlük boldy.

Garamyrat çagaka kän gezek ölüp görüpdi. Göwnüne erbet deglende, öýüň bir buky ýerine baryp ýatardy-da, «ölerdi». Anha, meselem, ol-a ellerini döşünde gowşuryp, dem-düýtsüz ýatyr. Ejesi, kakasy, doganlary, klasdaşlary, umuman, onuň göwnüne degenleriň ählisi daşynda egrilişip, aglaşyp durmuşyn.

«Bagışla!» diýerler. «Bilmändiris» diýerler. Ýok, bagışlap bolmaz. «Gara jan, gözüni aç, oglum!» diýip, ejesi ýalbarýarmysyn, aglaýarmysyn. Garamyradyň özüniňem ýaňaklaryndan ýaş syrygyp dur... Şeýde-şeýde, ol uka giderdi. Yöne, ynha, ýene daň atar. Ölüm-de ýok, zat-da ýok.

Aý, o döwürler hezillik eken. Gaty gaharyň gelende ölmeli, ertir turubam ýaşabermeli, oýnabermeli. Emma, indi, bu näme? Aý, ýok, mundan öldük bolmaz. Ne daşyňda ejeň bar, ne ýanyňda doganyň. Beýdip, hiç kim görmezek bolsa, gynanmajak bolsa, onda ölmäň näme gyzygy bar?!

...Garamyrat gözünü açsa, tüm-garaňkyda ýöräp barýar. Ilki kellesine gelen zat şu: «Hudaýa şükür, ölmändirin, ölmändirin, ölmändirin!».

Gujagynda-da bir zat bar. «Beh, şo başagaýlykda sumkamy nädip tapdymkam-aý?».

Towerek kem-kem ýagtylyp ugrady. Garamyrat seretse, ýöräp barýan ýer-ä çöl-beýewanyň içi, gujagynda-da hälki bägejik. Aglanok. Yüzjagazy röwßen. Garamyradyň bolsa ýüregini bir zat ezip dur. «Hä! Hä, içigar... Yene oba barsam, ýene «Samolýotdan ýykylybam ölmänsiň. Akmyrat neresse bolsa öldi gitdi» diýerler. Häý, meňki boljak däl...».

Garamyradyň näçe menzil, näçe ýyl ýöräni belli däl. Şol barmaşa-da, hol garagörnümde seleňläp bir gara baglyk göründi. Garamyrat ýöräberdi. Bir seretse, gujagyndaky bägejigem şol tarapa seredip barýar. «Şu zamanyň bäbegi-dä, nirede hezilligiň bardygyny aňyar-da zaňnar!» diýip, Garamyrat öz ýanyndan ýylgyrdy.

Weý... Gara baglygyň daşyndaky owadan derwezäniň öňünde iki elini gursagynda gowşuryp, ak guw ýaly bolup, Akmyrat dur, anha! Äý, bi-ýä oňarandır...

Eý, toba, munuň şol öňküligi-le. On sekiz ýyl geçibem, şol öňküligi. Garamyrat welin garrady. Saç diýere saç galmadı, diş diýere - diş. Indem, ataly-ogul ýaly bolşup durlar. Ýogsa, Akmyrat üç-dört ýaş uludam-la. Äý, ýone, garaýagyz-da. Garanyňam garrany aňsat bildirenok.

- Akmyrat, nätdiň-ow, masgara etdiň-ä. Men uly ile jar edip çykdyň. «Akmyrat öldi» diýip...

- Akmyrat hiç zat diýmän, gamly ýylgyryp dur.
Öýke-kine şol pursat ýatdan çykdy. Ýada ýigrimi baş manat düşdi. Garamyrat jübüsine el urjak boldy-da, iki eliniň bentligi hakydasyna gelip, müýnli ýylgyrdy:
- Äý, bagışla, dost! Dost jan, meni bagışla... Şol gezekki günämi öt...
  - Günäň bireýýäm ötüldi – diýip, Akmyrat Garamyradyň gujagyndaky bäbejigi emaý bilen eline aldy.
  - Çynyňmy, Akmyrat jan?
  - Bärde ýalan gep bolmaz, dogan!
  - Ýok, dur! Men saňa çynymy aýdaýynmy? «Şol gezek öýkeleşmedik bolsak...» diýe-diýe, men özümi iýip gutardym, Akmyrat! Eger ynanaý şuňa! Ejeňi dagy her gezek göremde, bir ölüp-direlýän. Äý, ýaman erbet boldy, Akmyrat...
  - Aý, o zatlaryň barynyň ýazgydy bärde bar eken, dogan. Meniň galyp ýa galmanym bilen, seniň gidip ýa gitmäniň bilen üýtgejek zat ýok eken.
- «Äl, munuň görmegeýligini, öň syn etmändirin. Diliniň süýjüligini! «Dogan» diýýär-äý. Aý, şüň bellisi ýok, hazır «Sürsen-aý» diýse-de, diýip oturyberer».
- Onda näme, oba gidibereli... – diýip, Garamyrat ýaýdanmaç dillendi.
  - Indi, dogan, oba bärík geläýmese, ikimize oba barma ýokdur.
  - Beý diýme-how! Sen ogurlyk edip gaýdaňog-a. Seni, gaýtam, gowy görýärler, henizem ýatlap ýörler-how! Gowy oglandy diýýäler.
  - Şony diýenler sag bolsun! Bize gowy diýene Muhammet «Ymmatym!» diýsin...
  - Ejeň... Akmyrat jan, ejeň gördüliň aglap-aglap gözleri görmez boldy. Beýtme, gideli!
- Akmyrat bir erbet tisgindi-de, ýere bakdy.
- Garamyrat onuň ýene-de öňküleri ýaly öýkeläbirinden gorkup, aldygyna gürledi:
- E-eý... Menem, eşider bolsam, samolýotdan ýykyldym. Neme, ýok, samolýot gaçdy-laý ýere. Oý, bilä...
- Akmyrat onuň sözünü şarpa kesdi:
- Sag-amam gelen bolsaň bolýa, dogan!

- Äý, bagışla, öwrenilipdir-dä. Öwretdiler-dä... Yöne, Akmyrat jan, seni gaty göresim-ä geldi. Eger çynam!
- Ony bilyän. Seniň şu taýyk geljegiňem bilyädim.
- Nädip? – Garamyrat geňler galdy. – Bu taýa gelinjegini sen nireden bilyäň? Radioň barmy?

Akmyrat ýene gamly ýylgyrdy:

- Ony bilmeýän barmy, dogan... Ýör, gireli!

Girdiler. E-eý, bu bagy...

Anha, Akmyrad-a öňde ýegdekläp barýar, Garamyradam gara der bolup, yzynda. Diýmek, hemme zat öňki-öňkülik. Hemme zat ýerbe-ýer.

Garamyrat Akmyradyň elinden ýapyşjak boldy, ýone ele-de eli ilmedi, tene-de. Howa gysymlan ýaly. Garamyrat nirä gelenini, nirä girenini indi aňşyryp ugrady. Ony gorky basdy.

- Akmyrat, Akmyrat jan... – diýip hopugyberdi.

- Ak geýimde gelerler... – diýip, Akmyradam pyşyrdady.

Pyşyrdylardan, iňirdilerden, hüñürdilerden Garamyradyn öňem azasy alnypdy. Gel-gel, indi boljak iş bolup, gelinjek ýere gelnenden soňam...

– Aňyrda-ha gara geýimlerden gorkymyza, näce gün, nädip ýaşanymyzy bilmän geçdik, indi bärde-de munuň ak geýimlilerden gorkup gezmeli? Onda bar-a, şunuň o dünýäsiniňem, bu dünýäsiniňem... – diýip, Garamyrat gygyrjakdy. Bişen çyban ýaly, tarsyldap ýaryljakdy. Emma, Akmyrat onuň ýüzüne seretdi-de, ýylgyryp, badyny alaýdy:

– Gorkma, dogan! – diýdi. – Ak geýimde gelerler... Adam ata «Neberäm!» diýsin, Muhammet «Ymmatym!» diýsin! Gorkma! Munda hakyňa nähak diýjek ýokdur, günäň bolsa-da, özüňden özgä azary ýokdur. Seni ýamanlap, seniň arkaňdan abraý aljak ýokdur. Gorkma, dogan, Hudaý bardyr!

– Äý, Akmyrat jan, sen menden aýyp etme! Sen ýaş gaýtdyň. Men welin on sekiz ýyl senden artyk ýaşadym, şo on sekiz ýylда meniň gözümiň oduny, göwnümiň badyny on sekiz ýerimden aldylar... Şo zatlary ýatlasaň-a, sag-aman öleniňe-de şükür edýämeli.

– Olaram geler! – diýip, Akmyrat pyşyrdady. – Dostam geler, duşmanam; baýam geler, gedaýam; ýagşam geler, ýamanam...

«Beýle boljak bolsa, şol adamlar ýene bärigem geljek bolsa, bu ýerde-de ýene öňki-öňkülülik boljak bolsa, onda ölme nämä gerekdi? Munda ne görün bardy, Garamyrat? Äý, bolsa-bolsun, gelse-gelsinler. Hemmesem öwrenişen ýagymyzdyr... Ýalan dünýä yzda galdy, munda-da näme, Akmyrat bar-a... Onsoňam, munda öten-geçeniň, düýp damaryň, ata-babaň bardyr. Ýene-de... öliniň-diriniň hossary – Hudaý bardyr. Şo bilyändir...».

Kömek Kulyýew. Hekaýalar